

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. X. De utilitate & ratione declamandi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

thara, ita oratio perfecta non est, nisi ab imo ad summum omnibus intenta nervis consentiat.

C A P. IX.

De officio discipulorum.

10 **P**Lura de officiis docentium locutus, discipulos id unum interim moneo: ut praeceptores suos non minus quam ipsa studia ament: & parentes esse ¹ non quidem corporum sed mentium credant. Multum hæc pietas confert studio. nam ita & libenter audient, & dictis credent, & esse similes concupiscent: in ipsos denique cœtus scholarum læti & alacres convenient, emendati non irascentur, laudati gaudebunt. ut sint charissimi, studio merebuntur. Nam ut illorum officium est docere, sic horum præbere se dociles. alioqui neutrum sine altero sufficiet. ² Et sicut hominis ortus ex utroque gignentium confertur, & frustra sparseris semina, nisi illa præmollitus foverit sulcus: ita eloquentia coalescere nequit, ³ nisi sociata tradentis accipientisque concordia.

DIdascalicum opus docente constat & discente. cum igitur antea de officio præceptoris sit locutus, merito quod sit etiam discipulorum officium subdit. Estque totum hoc caput paræneticum. *Turneb.*

¹ *Non quidem corporum.*] Huc pertinet apophthegma *Alexandri*, qui Aristotelem ut parentem suspiciebat, à quo

accepisset bene vivere, cum à patre tantum vivere. *Idem.*

² *Et sicut.*] Confirmat parabola. *Idem.*

³ *Nisi sociata.*] Duo tantum à discipulis officia exigit *Fabius*, pietatem & observantiam erga præceptorem, & docilitatem. Ex his enim duobus cætera pendunt. *Idem.*

C A P. X.

De utilitate & ratione declamandi.

11 **I**N his primis operibus, quæ non ipsa parva sunt, sed majorum quasi membra atque partes, bene instituto, ac fatis

Methodus est compositionis, ab elementis ad ea quæ ex his conficiuntur. hic autem utilitatem declamationis docet, si modo similis erit causis

forensibus & deliberativis. & quosdam rhetoras reprehendit, qui monstrosa quædam themata à consuetudine causarum abhorrentia proponebant. *Turneb.*

¹ *Novissime*

fatis exercitato, jam fere tempus appetet aggrediendi *suaforias judicialesque materias*: quarum antequam viam ingrediatur, pauca mihi de ipsa declamandi ratione dicenda sunt: quæ quidem ut ex omnibus ¹ novissime inventa, ita multo est utilissima. Nam & cuncta illa de quibus diximus, in se fere continet, & veritati proximam imaginem reddit: ideoque ita est celebrata, ut plerisque videretur ad formandam eloquentiam vel sola sufficere. Neque enim virtus ulla ² perpetuæ duntaxat orationis reperiri potest, quæ non sit cum hac dicendi meditatione communis. Eo quidem res ista culpa docentium recidit, ut inter præcipuas quæ corrumpent eloquentiam causas, *licentia atque inscitia declamantium* fuerit. Sed eo quod natura bonum est, bene uti licet. Sint ergo & ipsæ materiæ quæ fingentur, quam simillimæ veritati: & declamatio in quantum maxime potest, imitetur eas actiones in quarum exercitationem reperta est. ³ Nam *magos* & ⁴ *pestilentiam*, & *responsa*, & *scæviores tragicis* ⁵ *novercas*, aliaque magis adhuc fabulosa frustra inter ⁶ *sponsiones* & *interdicta* quæremus. Quid ergo?

¹ *Novissime inventa.*] Declamatio inventa est Cicerone puero. nam Seneca lib. primo declamationum, ait ante Ciceronem exercitationes rhetorum fuisse *theses*, non declamationes. Cic. quoque in Bruto rem novam esse ita testatur, Commentabar declamans, sic enim loquuntur, sæpe cum Marco Pisonem & Q. Pompejo, vel cum alio quotidie. *Idem.*

² *Perpetuæ duntaxat orationis.*] Perpetuam orationem appellat continentem, neque ullo modo interruptam: ad differentiam altercationis, in qua vices sunt interrogandi & respondendi. *Idem.*

³ *Nam magos.*] Translatitia sunt hæc & vulgaria rhetorum themata, quæ à consuetudine communi causarum abhorrent, ideoque Fabio non probantur. *Idem. Magos & pestilent. & responsa.*] An, Nam magos, & in pestilentiam re-

sponsa. Ita enim loqui amat Petron. Sat. p. 48. Vide Barthii Racemat. in Petron. p. 488. & Joh. à Wouweren Animadvers. in Petron. p. 38. & Goldasti symbola ad Petron. p. 527. Curt. Pichen. Not. ad Tacitum de Orat. num. 44.

⁴ *Pestilentiam.*] Ut consultum oraculum est ut sedaretur pestis: respondit *cædendam esse virginem*, & privatus quidam pater filiam interficit, ac in jus vocatur. *Turneb.*

⁵ *Novercas.*] Ut apud Fabium in *pariete palmato*, & in *cæco in limine*. *Idem.*

⁶ *Sponsiones & interdicta.*] *Sponsio* actio quadam est, quæ sit interposita stipulatione certa pecuniæ, quam is perdat qui iudicio superatus fuerit. *Interdictum* vero formula est & conceptio qua prætor aliquid fieri vel jubet vel vetat: estque plerunque de possessione. *Idem.*

ergo? Nunquam hæc supra fidem, & poëtica (ut vere dixerim) themata, juvenibus pertractare permittemus, ut expatientur, & gaudeant materia, & quasi ¹ in corpus eant? Erat optimum: sed certe sint grandia & tumida, non stulta etiam, & acrioribus oculis intuenti ridicula: ac si jam cedendum est, impleat se declamator aliquando, dum sciat, ut quadrupedes cum viridi pabulo distentæ sunt, sanguinis detractioe curantur, & sic ad cibos viribus conservandis idoneos redeunt: ita sibi quoque tenuandas adipēs, & quicquid humoris corrupti contraxerit, ² emittendum, si esse sanus ac robustus volet. Alioqui tumor ille inanis primo cuiusque veri operis comatu deprehendetur. ³ Totum autem declamandi opus qui diversum omnino à forensibus causis existimant, ii profecto ne rationem quidem qua ista exercitatio inventa sit, pervident. Nam si foro non præparat: aut scenicæ ostentationi, aut furiosæ vociferationi simillimum est. ⁴ Quid enim attinet iudicem præparare, qui nullus est? narrare quod omnes sciant falsum? probationes adhibere causæ, de qua nemo sit pronuntiaturus? Et hæc quidem ociosa tantum: affici vero, & ira vel luctu permovere, cuius est ludibrii, ⁵ nisi quibusdam pugnæ simulacris ad verum discrimen aciemque justam consuescimus? Nihil ergo inter forense genus dicendi, atque hoc declamatorium intererit? Si profectus gratia dicimus, nihil. Utinamque adjici ad consuetudinem posset, ut ⁶ nominibus

¹ *In corpus eant.*] Metaphora est à iumentis ducta, quæ pabuli multitudine saginantur, & corpulentiora fiunt. transfuit autem ad orationis nimiam ubertatem. *Idem.* *In corpus eant.*] Σωμωγῆσαι. Græci dicunt.

² *Emittendum.*] Metaphoram duxit à veterinariis, qui equorum plethoram, nimio pabulo contractam, phlebotomia curant. *Idem.*

³ *Totum autem.*] Quosdam rhetores carpit, qui declamationem esse causis forensibus dissimilem putabant, ideo-

que absurda & diversa à consuetudine proponebant themata, & quasi voluptatem solam auditorum sequebantur quod taxat Fab. l. 5. *Idem.*

⁴ *Quid enim.*] Absurdum colligit ex horum opinione, qui declamationem diversam à causis forensibus putant. *Idem.*

⁵ *Nisi quibusdam.*] Metaphora ducta est à decursionibus, & Troja, quam vulgo solent ludere, ad similitudinem & meditationem præliorum. *Idem.*

⁶ *Nominibus uteremur.*] Valla annotat

minibus uteremur, & perplexæ magis, & longioris aliquando actus controversiæ fingerentur, & verba in usu quotidiano posita minus timeremus, & jocos inferere moris esset: quæ nos, quamlibet per alia in scholis exercitati sumus, tyrones in foro inveniunt. ¹ Si vero in ostentationem comparatur declamatio, sane paululum aliquid inclamare ad voluptatem audientium debemus. Nam & iis actionibus quæ in aliqua sine dubio veritate versantur, sed sunt ad popularem aptatæ delectationem, quales legimus ² panegyricos, totumque hoc demonstrativum genus, permittitur adhibere plus cultus, omnemque artem (quæ latere plerunque in judiciis debet) non confiteri modo, sed ostentare etiam hominibus in hoc advocatis. Quare declamatio, quoniam est judiciorum consiliorumque imago, similis esse debet veritati: quoniam autem aliquid in se habet ³ ἐπιδεικτικόν, non nihil sibi nitoris assumere. Quod faciunt actores comici: qui nec ita profus, ut nos vulgo loquimur, pronuntiant, quod esset sine arte: nec procul tamen à natura recedunt, quo vitio periret imitatio: sed morem communis hujus sermonis decore quodam scenico exornat. Sic quoque aliqua nos incommoda ex his quas finxerimus materiis, consequentur, in eo præcipue, quod multa in his ⁴ relinquuntur incerta, ⁵ quæ sumimus ut videntur *ætates, facultates, liberi,*
paren-

tat olim cautum fuisse ne quis in pœmate aut ullo scripto nominatim infamaretur. quocirca declamatores propriis nominibus destituti, ad generalia recurrerant: ut *magos, adulteros, medicos.* Idem. *Nominibus uteremur.*] Nominibus, intellige propriis.

¹ *Si vero.*] Duplici ratione declamamus, vel ut omnino causas forenses imitemur, quod genus est severius: vel ad ostentationem & delectationem, ubi major est libertas. *Turneb.*

² *Panegyricos.*] *Panegyrici orationes sunt laudatorie,* aut etiam suasoria, quæ olim in Græciæ conventibus ad ingenii

ostentationem habebantur. *Idem.*

³ *Επιδεικτικόν.*] *Επιδεικτικόν* appellatur genus quod comparatum est ad ostentationem ingenii, versaturque potissimum in causis demonstrativis: interdum etiam deliberativis. hoc genere sunt usi sophistæ. *Idem.*

⁴ *Relinquuntur incerta.*] In veris causis certæ sunt circumstantiæ, quas pro voluntate non possit orator immutare: in declamationibus vero incertæ. his itaque declamator ad utilitatem abutitur. *Idem.*

⁵ *Quæ sumimus.*] Id est, quæ pro nostro arbitrio ponimus. *Camerar.*

parentes, urbium ipsarum, vires, jura, mores, aliaque his similia. Quin aliquando etiam argumenta ex ipsis positionum vitiis ducimus. Sed hæc suo quæque loco. Quamvis enim omne propositum operis à nobis destinati eo spectet, ut orator instituat: tamen ne quid studiosi requirant, si quid erit quod ad scholas pertineat proprie, in transitu non omittemus.

C A P. XI.

An artis hujus necessaria cognitio sit.

12 **I**A M hinc ergo nobis inchoanda est ea pars artis, ex qua capere initium solent qui priora omiserunt: quamquam video quosdam in ipso statim limine obstaturos mihi, qui nihil egere hujusmodi præceptis eloquentiam putent: ¹ sed natura sua, & vulgari modo, & scholarum exercitatione contenti, rideant etiam diligentiam nostram, exemplo magni quoque nominis professorum, quorum aliquis, ut opinor, interrogatus quid esset $\chi\eta\mu\alpha$ & ² $\nu\acute{o}\eta\mu\alpha$, nescire se quidem, sed si ad rem pertineret, esse in sua declamatione respondit. Alius percontanti, *Theodoreus*, an *Apollodoreus* esset, Ego, inquit, ³ parmularius sum. Nec sane potuit urbanus ex confessione incitiae suæ elabi. ⁴ Porro hi, quia & bene-

Elementis traditis artem aggreditur, priusque quaestionem tractat *conjecturalem*, an necessaria sit *retorice*, nonnulli enim naturam solam & exercitationem citra artis præceptiones oratoriam efficere putabant. *Turneb.*

¹ *Sed natura sua, &c.*] In hac fere videtur esse opinio Antonii apud Ciceronem, qui *retoricam* esse putat *quandam exercitationem*. *Idem.*

² $\nu\acute{o}\eta\mu\alpha$.] $\nu\acute{o}\eta\mu\alpha$ generaliter intellectum significat: sed tamen potissimum ea intelligitur sententia, quæ hujusmodi est, ut aliud intelligatur quam verba præ se ferant. Significavit autem hic rhetor ignarum se esse præceptorum, illis

tamen se bene uti. *Idem.*

³ *Parmularius sum.*] *Theodorus* & *Apollodorus* eximii fuerunt rhetorices professores, ab hisque emanarunt sectatores *Theodori* & *Apollodori*. Jocatus est autem rhetor, deflexo aliorum responso ad eludendum, ac se *parmularium* dixit. ita enim appellatur gladiator, qui parmula pugnat: quem etiam appellant *Thracem*. vide *Festum*. *Idem.*

⁴ *Porro hi.*] Accingit se ad hujus opinionis *ἀναστρέφειν*, quæ nititur quorundam exemplo qui diserti quadantenus evaserunt naturæ beneficio, idcircoque plurimos habent imitatores. *Idem.*

I *Aperi-*